

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ธนาคารพาณิชย์เป็นสถาบันการเงินที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเนื่องจากธนาคารพาณิชย์เป็นสื่อกลางทางการเงินในการระดมเงินออมและจัดสรรเงินเหล่านั้น ในรูปของเงินให้สินเชื่อหรือเงินลงทุนแก่ภาคเศรษฐกิจทุกภาคไม่ว่าจะเป็นภาคการผลิต ภาคการเงิน หรือภาคการค้าระหว่างประเทศ ธุรกิจธนาคารพาณิชย์เริ่มดำเนินการในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2431 (เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม, 2535, น.1) และพัฒนาจนเป็นสถาบันการเงินที่เป็นหัวใจของระบบเศรษฐกิจไทยในการระดมทรัพยากรและกำหนดทิศทางในการจัดสรรทรัพยากรเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

ก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในประเทศไทย (ปี 2537) โครงสร้างตลาดธนาคารพาณิชย์ในประเทศประกอบด้วยธนาคารพาณิชย์รวมจำนวน 29 ธนาคารแบ่งเป็น ธนาคารพาณิชย์จดทะเบียนในประเทศจำนวน 15 ธนาคาร ซึ่งประกอบด้วยธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกรุงไทย ธนาคารกสิกรไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ ธนาคารกรุงศรีอยุธยา ธนาคารทหารไทย ธนาคารกรุงเทพพาณิชย์ การ ธนาคารมหานคร ธนาคารนครหลวงไทย ธนาคารศรีนคร ธนาคารเอเชีย ธนาคารไทยธนุ ธนาคารนครธน ธนาคารแหลมทอง ธนาคารสหธนาคาร และสาขาธนาคารต่างประเทศอีกจำนวน 14 ธนาคารประกอบด้วย ธนาคารแห่งอเมริกา (Bank of America) ธนาคารแห่งโตเกียว (Bank of Tokyo) ธนาคาร อินโดซูเอซ (Banque Indosuez Bank) ธนาคารซีเคียวริตี้ แปซิฟิก เอเชียัน (Security Pacific Asian Bank) ธนาคารเชสแมนฮัตตัน (Chase Manhattan) ธนาคารซิตีแบงก์ (City Bank) ธนาคารดอชท์แบงก์ (Dutch bank)ธนาคารภาราตอะโอเวอร์ซี (Bharat Overseas Bank)ธนาคารซีไฮทง (Four Seas Bank) ธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้ (HSBC) ธนาคารสากลพาณิชย์แห่งประเทศจีน(International Commercial Bank of China) ธนาคารซากุระแบงก์ (Sakura Bank) ธนาคารสแตนดาร์ดชาร์เตอร์ (Standard Chartered Bank) ธนาคารสหมาลายัน (United Malayan Banking) โดยมีปริมาณเงินฝากรวม 2,882,391.85 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 69.82 ของปริมาณเงินฝากรวมของระบบสถาบันการเงิน และมีปริมาณสินเชื่อรวม 3,093,212.58 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 69.81 ของปริมาณเงินฝากรวมของระบบสถาบันการเงิน ภาพรวมของ

สินเชื่อบริษัทพาณิชย์ในขณะนั้น พบว่ามีการขยายตัวในการให้สินเชื่อสูงในขณะที่คุณภาพสินเชื่อบริษัทพาณิชย์กลับมีแนวโน้มต่ำลงเนื่องจากธนาคารพาณิชย์ขาดการพิจารณาอย่างรอบคอบทั้งในเรื่องของหลักประกันและความสามารถในการชำระหนี้ ส่วนด้านเงินฝากนั้น ธนาคารพาณิชย์มีแนวโน้มในการระดมเงินฝากที่เป็นเงินตราต่างประเทศ และกั๊ยืมเงินระยะสั้นโดยเฉพาะจากต่างประเทศในสัดส่วนที่สูงขึ้น เป็นผลเนื่องจากธนาคารแห่งประเทศไทยผ่อนคลายนโยบายด้านบริหารตราสารทำให้การกั๊ยืมและการถ่ายเทเงินทุนระหว่างประเทศทำได้สะดวกขึ้นประกอบกับอัตราดอกเบี้ยต่างประเทศต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยในประเทศ ธนาคารพาณิชย์จึงนิยมระดมทุนจากต่างประเทศเนื่องจากต้นทุนทางการเงินต่ำกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับการระดมเงินทุนในประเทศ ในขณะที่การขยายการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์นั้น เริ่มชะลอลง และลดรายจ่ายด้านพนักงานและจำนวนพนักงานลง เนื่องจากธนาคารพาณิชย์อยู่ในช่วงเตรียมปรับองค์กรเพื่อรองรับการแข่งขันกับธนาคารต่างชาติ

ช่วงปี 2539 - 2540 เกิดวิกฤตเศรษฐกิจในประเทศไทย สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและการเงินเปลี่ยนแปลงไปค่อนข้างมาก นักลงทุนต่างชาติขาดความเชื่อมั่นต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและการเงินของไทย ประกอบกับที่ผ่านมาสถาบันการเงิน กั๊ยืมหนี้ระยะสั้นสกุลเงินต่างประเทศในสัดส่วนที่สูงและถูกเรียกคืน ส่งผลให้ธนาคารพาณิชย์ประสบปัญหาขาดสภาพคล่อง ในขณะที่หนี้ที่ด้อยคุณภาพ (NPL) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วตามภาวะเศรษฐกิจที่หดตัวอย่างรุนแรงและการปรับกฎเกณฑ์ที่เข้มงวดของธนาคารแห่งประเทศไทย โดยในปี 2540 มีธนาคารพาณิชย์เปิดดำเนินการรวม 36 ธนาคาร แบ่งเป็นธนาคารพาณิชย์จดทะเบียนในประเทศจำนวน 15 ธนาคาร และสาขาธนาคารต่างประเทศอีกจำนวน 21 โดยมีปริมาณเงินฝากรวม 4,267,668 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 78.55 ของปริมาณเงินฝากรวมของระบบสถาบันการเงิน และมีปริมาณสินเชื่อบริษัทพาณิชย์รวม 5,967,257 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 73.88 ของปริมาณเงินฝากรวมของระบบสถาบันการเงิน และมีหนี้ NPL จำนวนสูง

ผลจากวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 ทำให้ธนาคารพาณิชย์จำเป็นต้องปรับตัว และเร่งแก้ปัญหาเพื่อความอยู่รอด เช่น การแก้ปัญหาหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPL) การเพิ่มทุน โดยการควบรวมกิจการ ตลอดจนการเข้ามาซื้อกิจการธนาคารพาณิชย์ไทยโดยธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศ ตัวอย่างเช่น ธนาคาร Development Bank of Singapore (DBS) เข้ามาซื้อกิจการของธนาคารไทยทูน ธนาคาร ABN AMRO ของประเทศเนเธอร์แลนด์ เข้ามาซื้อกิจการของธนาคารเอเชีย ธนาคาร Standard Chartered เข้ามาซื้อกิจการของธนาคารนครธน ธนาคาร United Oversea ของประเทศสิงคโปร์ เข้ามาซื้อกิจการของธนาคารรัตนสิน

(อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, 2546, น.40) การควมรวบรวมกิจการระหว่าง ธนาคารยูโอบี รัตนสินฯ ธนาคาร เอเชียฯ และกิจการวิเทศธนกิจUnited Over Sea ซึ่งทั้ง 3 กิจการมีธนาคารยูโอบี เป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ และเมื่อควมรวบรวมแล้วได้เปลี่ยนชื่อเป็น ธนาคารยูโอบีฯ นอกจากนี้แผนพัฒนาระบบสถาบัน การเงิน(Financial Sector Master Plan)ในปี 2547 ยังเปิดโอกาสให้ บริษัทเงินทุน (บง.) และ บริษัทเครดิตฟองซิเอร์ สามารถปรับสถานะ เป็น ธนาคารพาณิชย์ได้ เช่น บง. ทิสโก้ บง.เกียรติ นาคิน บง.สินเอเชีย ได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการธนาคารพาณิชย์ โดยได้รับใบอนุญาต ประกอบกิจการธนาคารเมื่อ 1 ก.ค.48, 3 ต.ค.48 และ 23 ธ.ค.48 ตามลำดับ ("ความท้าทายของ ธนาคารพาณิชย์ภายใต้การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจการเงิน,"ออนไลน์, 2548)

ตารางที่ 1.1

แสดงปริมาณเงินฝาก และเงินให้สินเชื่อ ของธนาคารพาณิชย์ ปี 2539 -2550

หน่วย : ล้านบาท

ปี	ปริมาณเงินฝาก	ปริมาณสินเชื่อ
2539	3,683,000 (13.3)	4,825,000 (14.0)
2540	4,267,668 (15.9)	5,967,257 (23.7)
2541	4,580,322 (7.3)	5,317,781 (-10.9)
2542	4,607,870 (0.6)	4,952,167 (-6.9)
2543	4,864,039 (5.6)	4,113,936 (-16.9)
2544	5,059,128 (4.0)	3,898,912 (-5.2)
2545	5,197,832 (2.5)	4,570,463 (17.2)
2546	5,440,939 (4.0)	4,748,547 (3.9)
2547	5,668,525 (4.5)	5,133,928 (8.1)
2548	6,170,982 (8.5)	5,500,702 (7.1)
2549	6,529,848 (6.0)	5,832,937 (6.0)
2550	6,479,516 (0.02)	6,106,450 (4.7)

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

หมายเหตุ : ตัวเลขในวงเล็บเป็นอัตราการเติบโต หน่วยเป็นร้อยละ

ตารางที่ 1.2

แสดงจำนวนธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย

จำนวนธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย	2537	2540	2543	2550
- ธนาคารพาณิชย์ จดทะเบียนในประเทศไทย	15	15	13	18
- สาขาธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศ	14	21	21	16
รวม	29	36	34	34

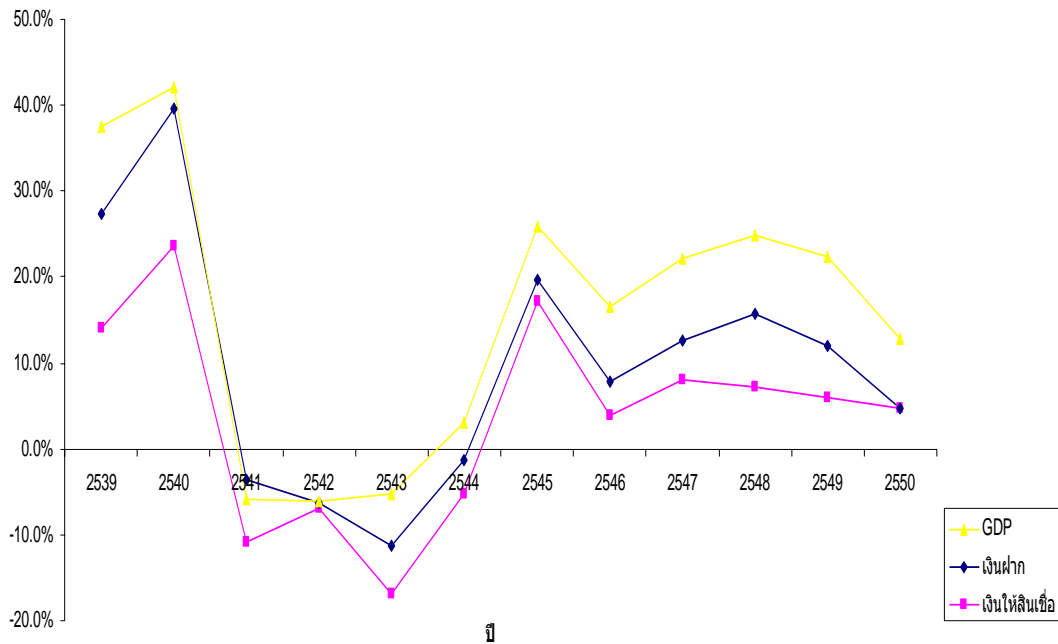
ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

ภาพที่ 1.1

แสดงความสัมพันธ์ระหว่างอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทย

กับ อัตราการเปลี่ยนแปลงปริมาณสินเชื่อ, เงินฝาก ของธนาคารพาณิชย์ ระหว่าง ปี 2539 – 2550

อัตราการเติบโต(ร้อยละ)



ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 1.3

ธนาคารพาณิชย์ไทยภายใต้แผนพัฒนาระบบสถาบันการเงิน (Financial Sector Master Plan)

ธนาคารพาณิชย์	รายละเอียด
1. ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)	-ประกอบกิจการธนาคารเมื่อ 30 ม.ค. 2450
2. ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน)	-ประกอบกิจการธนาคารเมื่อ 1 ธ.ค. 2487
3. ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน)	-ประกอบกิจการธนาคารเมื่อ 1 เม.ย. 2488
4. ธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน)	-ประกอบกิจการธนาคารเมื่อ 8 มิ.ย. 2488
5. ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน)	-ประกอบกิจการธนาคารเมื่อ 14 มี.ค. 2509
6. ธนาคารไทยธนาคาร จำกัด (มหาชน)	-ประกอบกิจการธนาคารเมื่อ 2541 โดยมีกองทุนเพื่อการฟื้นฟูและสถาบันการเงินเป็นผู้ถือหุ้นหลัก
7. ธนาคารนครหลวงไทย จำกัด (มหาชน)	-ควบรวมกับธนาคารศรีนคร เมื่อ วันที่ 1เม.ย.2545
8. ธนาคารธนาชาติ จำกัด (มหาชน)	-ประกอบกิจการธนาคารเมื่อ 22 เม.ย. 2545
9. ธนาคารทหารไทย จำกัด (มหาชน)	-ควบรวมกับธนาคารดีบีเอส ไทยท努 และบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 1 ก.ย. 2547
10.ธนาคารทีเอสโก้ จำกัด (มหาชน)	-ปรับสถานะจากบง.เป็นธนาคารเมื่อวันที่ 1 ก.ค. 2548
11.ธนาคารเกียรตินาคิน จำกัด (มหาชน)	-ปรับสถานะจากบง. เป็นธนาคารเมื่อวันที่ 3 ต.ค. 2548
12.ธนาคารยูโอบี จำกัด (มหาชน)	-ควบรวมกันระหว่างธนาคารยูโอบี รัตนสิน ธนาคารเอเชียฯ และกิจการวิเทศธนกิจยูไนเต็ด โอเวอร์ซีส์ เมื่อ 28 พ.ย. 2548
13.ธนาคารสินเอเชีย จำกัด (มหาชน)	-ปรับสถานะจากบง. เป็นธนาคารเมื่อวันที่ 23 ธ.ค. 2548
14.ธนาคารสแตนดาร์ดชาร์เตอร์ด (ไทย) จำกัด (มหาชน)	-เดิมชื่อธนาคารสแตนดาร์ดชาร์เตอร์ด นครธน

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

ภาพที่ 1.1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศกับปริมาณเงินให้สินเชื่อและเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ ระหว่างปี 2539 – 2550 พบว่าปริมาณเงินให้สินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ มีการเปลี่ยนแปลงสอดคล้องกับการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศหรือ Gross Domestic Product (GDP) คือปี 2539 GDP มีอัตราการเติบโตเพิ่มขึ้นเท่ากับร้อยละ 10.1 ในขณะที่ปริมาณเงินให้สินเชื่อของธนาคารพาณิชย์มีการเติบโตเพิ่มขึ้นร้อยละ 14 เช่นกัน ต่อมาประเทศไทยเกิดวิกฤติเศรษฐกิจในปี 2540 GDP มีอัตรา

การเติบโตลดลงร้อยละ 2.2 ในขณะที่ปริมาณเงินให้สินเชื่อมีการเติบโตลดลงร้อยละ 10.9 เช่นกัน แต่ที่น่าสังเกตคือตั้งแต่ปี 2541 จนถึงปัจจุบัน อัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศเพิ่มขึ้นอย่างช้าๆ ในขณะที่ปริมาณเงินให้สินเชื่อของธนาคารเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลง สาเหตุเป็นเพราะตั้งแต่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 ธุรกิจขนาดใหญ่ (Corporate) ซึ่งเดิมเคยเป็นกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญของธนาคารพาณิชย์นั้น ต้องประสบปัญหาขาดทุนจนต้องปิดกิจการลง ธนาคารพาณิชย์จึงเปลี่ยนเป้าหมายมายังตลาดกลุ่มลูกค้ารายย่อยและขนาดเล็กมากขึ้นเพราะเป็นกลุ่มที่ให้ผลตอบแทนสูงและเป็นการกระจายความเสี่ยงของธนาคาร ประกอบกับธนาคารแห่งประเทศไทยเข้มงวดธนาคารพาณิชย์ ในการอนุมัติสินเชื่อรายใหม่ ทำให้ปริมาณสินเชื่อไม่เพิ่มขึ้นมากนัก

ตารางที่ 1.3 แสดงจำนวนธนาคารพาณิชย์ ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต บางธนาคารเกิดขึ้นมาใหม่ เช่น ธนาคารเกียรตินาคินฯ ในขณะที่บางธนาคารมีการควบรวมกับธนาคารอื่น เช่น ธนาคารดีบีเอส ไทยทฤษฎี โดยมีธนาคารที่เข้าร่วมโครงการขอรับความช่วยเหลือจากภาครัฐ ตามแผนพัฒนาระบบสถาบันการเงิน (Financial Sector Master Plan) รวม 14 ธนาคาร

ปัจจุบันมีธนาคารพาณิชย์เปิดดำเนินการในประเทศไทย ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2550 จำนวน 34 ธนาคาร ประกอบด้วยธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศจำนวน 18 ธนาคาร และ สาขาธนาคารต่างประเทศ จำนวน 16 ธนาคาร โดยมีปริมาณเงินฝาก 6,479,860 ล้านบาท เท่ากับร้อยละ 73 ของปริมาณเงินฝากรวมของสถาบันการเงินทั้งระบบ และมีปริมาณเงินให้สินเชื่อ 6,106,450 ล้านบาท เท่ากับร้อยละ 70 ของปริมาณเงินให้สินเชื่อของสถาบันการเงินทั้งระบบ ซึ่งนับตั้งแต่ปี 2540 – 2550 การดำเนินกิจกรรมทางการเงินของธนาคารพาณิชย์เพื่อความอยู่รอด เช่น การเพิ่มทุน การควบรวมกิจการ การขอรับความช่วยเหลือจากภาครัฐ (Financial Sector Master Plan) และการเข้ามาซื้อกิจการธนาคารพาณิชย์ไทยโดยธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศนั้น ทำให้โครงสร้างตลาด (Market Structure) และสัดส่วนความเป็นเจ้าของ (Composition Ownership) ของธนาคารพาณิชย์แต่ละแห่งเปลี่ยนแปลงไป นอกจากจะเกิดการเปลี่ยนแปลงในจำนวนและขนาดของธนาคารพาณิชย์แล้วในช่วงเวลาดังกล่าวพฤติกรรมการแข่งขันของธนาคารพาณิชย์ก็มีความหลากหลายเช่นกัน ตัวอย่างเช่น ช่วงหลังวิกฤตเศรษฐกิจซึ่งเป็นช่วงที่ประชาชนขาดความเชื่อมั่นในสถาบันการเงิน รวมถึงธนาคารพาณิชย์ทำให้ธนาคารพาณิชย์จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการดำเนินงาน เพื่อรักษากลุ่มลูกค้ารายเดิม และดึงดูดรายใหม่ให้หันมาใช้บริการของธนาคารพาณิชย์มากขึ้น โดยมีการแข่งขันทั้งทางด้านราคา และ

ไม่ใช่ราคา เช่น การเปิดสาขาธนาคารพาณิชย์ในห้างสรรพสินค้าเพื่อการเข้าถึงลูกค้าได้เร็วขึ้น การลดอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมลงเพื่อเพิ่มการแข่งขันด้านสินเชื่อ การเพิ่มอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก การให้สิทธิชิงรางวัลรถยนต์ในการทำบัตรเครดิต การลดค่าธรรมเนียมแรกเข้า และค่าธรรมเนียมรายปี การอนุมัติบัตรเครดิตอย่างรวดเร็วภายใน 1 ชั่วโมงเพื่อส่งเสริมการขายบัตรเครดิต การเสนอผลตอบแทนของเงินฝากในอัตราที่สูงกว่าคู่แข่งขึ้นเพื่อแย่งชิงส่วนแบ่งตลาดเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ เป็นต้น

ครั้งนี้ ผู้ศึกษาเกิดสงสัยว่า การปรับตัวของธนาคารพาณิชย์เพื่อความอยู่รอด เช่น การเพิ่มทุน การควบรวมกิจการ การขอรับความช่วยเหลือจากภาครัฐ(Financial Sector Master Plan) และการเข้ามาซื้อกิจการธนาคารพาณิชย์ของธนาคารต่างชาติ ในช่วงหลังวิกฤตเศรษฐกิจ (ปี2540-2550) ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งจำนวนและขนาดของธนาคารพาณิชย์นั้น จะส่งผลกระทบต่อโครงสร้างตลาด(Market Structure)ของธนาคารพาณิชย์ เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจหรือไม่ และต่างไปจากอดีตที่เคยมีผู้ศึกษาไว้ หรือไม่ นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงในสัดส่วนของความเป็นเจ้าของ(Composition Owner)ของธนาคารพาณิชย์แต่ละแห่งที่เกิดขึ้นนั้น ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการแข่งขัน(conduct)ของธนาคารพาณิชย์ ทั้งด้านราคา และที่มีใช้ด้านราคา หรือไม่ จึงเป็นที่มาของปัญหาและความสำคัญของการศึกษาในครั้งนี้

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

การศึกษาเรื่องโครงสร้างตลาดและพฤติกรรมการแข่งขันของธนาคารพาณิชย์หลังมีการเปลี่ยนแปลงในสัดส่วนของความเป็นเจ้าของ มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1.2.1 เพื่อศึกษาโครงสร้างตลาดของธนาคารพาณิชย์ ระหว่างปี2540 – 2550 และเปรียบเทียบกับโครงสร้างตลาดของธนาคารพาณิชย์ ช่วงก่อนวิกฤตเศรษฐกิจ โดยใช้ ปี 2537 เป็นตัวแทน

1.2.2 เพื่อศึกษาพฤติกรรมการแข่งขันของธนาคารพาณิชย์โดยรวม ทั้งด้านราคา และด้านที่มีใช้ราคา ระหว่างปี 2540 – 2550

1.2.3 เพื่อศึกษาพฤติกรรมการแข่งขันของธนาคารพาณิชย์ หลังมีการเปลี่ยนแปลงในสัดส่วนของการเป็นเจ้าของ(composition ownership)ระหว่างปี 2540 – 2550

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้จะพิจารณาขอบเขตดังนี้

1.3.1 ศึกษาโครงสร้างตลาด(Market Structure)ของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย จากข้อมูลทุติยภูมิในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ ปี 2540 – 2550 เปรียบเทียบกับโครงสร้างตลาดของธนาคารพาณิชย์ช่วงก่อนวิกฤตเศรษฐกิจ ปี2537 โดยอาศัยข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งวัดระดับการผูกขาดจากอัตราส่วนของการกระจุกตัวของตลาดจากข้อมูลที่สำคัญ คือปริมาณเงินให้สินเชื่อ มูลค่าสินทรัพย์ และปริมาณเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ ตลอดจนศึกษาถึงอุปสรรคในการเข้าสู่ตลาด ลักษณะสินค้าและบริการที่ขายในตลาด เป็นต้น

1.3.2 ศึกษาพฤติกรรมกรรมการแข่งขัน(Conduct)ของธนาคารพาณิชย์โดยรวมระหว่างปี 2540–2550 และเปรียบเทียบกับพฤติกรรมกรรมการแข่งขันของธนาคารพาณิชย์ในช่วงก่อนวิกฤตเศรษฐกิจโดยใช้ปี2537เป็นตัวแทน ทั้งด้านราคาและด้านที่มีไรราคาและศึกษาพฤติกรรมกรรมการแข่งขันของธนาคารพาณิชย์หลังมีการเปลี่ยนแปลงในสัดส่วนของความเป็นเจ้าของ(Composition Owner) โดยจะศึกษาเฉพาะธนาคารพาณิชย์ที่ยังคงเปิดดำเนินการอยู่ในปี2550 และศึกษาในเชิงคุณภาพจาก ผลการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์(Performance) โดยแบ่งการพิจารณาออกเป็น 2 ช่วงเวลาคือผลการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ในช่วงก่อนการเปลี่ยนแปลงในสัดส่วนของความเป็นเจ้าของ และผลการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์หลังมีการเปลี่ยนแปลงในสัดส่วนของความเป็นเจ้าของ ทั้งนี้จะพิจารณาด้านความสามารถในการทำกำไรของธนาคารพาณิชย์ สัดส่วนและแหล่งที่มาของรายได้ และการเข้าถึงบริการทางการเงิน เป็นต้น

1.4 ข้อมูลและแหล่งที่มา

การศึกษาครั้งนี้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เท่านั้น โดยข้อมูลทุติยภูมิ มีแหล่งที่มา คือ งบการเงินในส่วนที่เกี่ยวข้องของธนาคารพาณิชย์ ที่ได้รับการตรวจสอบแล้ว รายงานประจำปีของธนาคารพาณิชย์ และ วารสารทางวิชาการและบทความต่างๆ และข่าวสารจากสื่อต่างๆ เป็นต้น

1.5 วิธีการศึกษา

1.5.1 ศึกษาในเชิงปริมาณ (Quantitative Analysis)

การศึกษาในเชิงปริมาณเป็นการศึกษาในส่วนของโครงสร้างตลาดของธนาคารพาณิชย์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

การศึกษาระดับการผูกขาดของธนาคารพาณิชย์ โดยคำนวณหาอัตราการกระจุกตัวของปริมาณเงินให้สินเชื่อรวม มูลค่าสินทรัพย์รวม และปริมาณเงินฝากรวม โดยใช้เครื่องมือ 2 ตัว ดังนี้ (วิไลวรรณ วรรณนิธิกุล, 2530, น. 389 - 394)

(1) Concentration Ratio (CR_n)

เป็นการวัดการกระจุกตัวของหน่วยผลิตบางส่วนในตลาด

$$CR_n = \sum_{i=1}^n S_i \quad , \quad i = 1, 2, 3, \dots, n$$

โดยที่ CR_n คือ อัตราส่วนการกระจุกตัวของ n หน่วยผลิต

S_i คือ ส่วนแบ่งโดยเปรียบเทียบของแต่ละหน่วยผลิต

เท่ากับ มูลค่าสินทรัพย์ (หรือเงินให้สินเชื่อ หรือปริมาณเงินฝาก) ที่แต่ละหน่วยผลิตถือครอง/มูลค่าสินทรัพย์ (หรือเงินให้สินเชื่อ หรือปริมาณเงินฝาก) ทั้งหมดในตลาด

อัตราการกระจุกตัวที่ต่ำ แสดงถึงการมีหน่วยธุรกิจจำนวนมากอยู่ในอุตสาหกรรม และมีการแข่งขันที่ค่อนข้างสูง ในขณะที่อัตราการกระจุกตัวที่สูง แสดงถึงการครอบงำตลาดของหน่วยธุรกิจ ระดับนำทั้งในด้านขนาดของหน่วยธุรกิจ การกำหนดราคาและการทำกำไรให้กับหน่วยธุรกิจ ตัวอย่างเช่น CR_5 จะหมายถึง ส่วนแบ่งของ 5 หน่วยผลิตแรกรวมกันในตลาด ตัวเลขการกระจุกตัวที่วัดได้ จะหมายถึงผู้ผลิตจำนวนน้อยรายในตลาด ซึ่งมีความสามารถที่จะมีส่วนแบ่งเป็นจำนวนเท่าใด ถ้าค่ากระจุกตัวยิ่งสูงก็แสดงว่า จำนวนส่วนแบ่งของผู้ผลิตน้อยรายในตลาดนี้มากกว่าหน่วยผลิตที่เหลืออื่นๆโดยเปรียบเทียบ อุตสาหกรรมที่ซึ่งหน่วยธุรกิจที่ใหญ่ที่สุดห้าหน่วยมีส่วนแบ่งตลาดรวมกันที่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของยอดขายทั้งหมดของอุตสาหกรรม ($CR_5 < 20$) จะมีการแข่งขันที่สูงมาก และมีความใกล้เคียงกับลักษณะของตลาดแข่งขันสมบูรณ์มากที่สุด ส่วนอุตสาหกรรมที่ซึ่งหน่วยธุรกิจที่ใหญ่ที่สุดห้าหน่วยมีส่วนแบ่งตลาดที่มากกว่าร้อยละ 80 ของยอดขายทั้งหมดของอุตสาหกรรม ($CR_5 > 80$) จะเป็นอุตสาหกรรมที่มีการกระจุกตัวสูง และมีแนวโน้มที่จะ

มีความใกล้เคียงกับตลาดผูกขาดมากที่สุดและอุตสาหกรรมที่มีอัตราการกระจุกตัวของหน่วยธุรกิจใหญ่ที่สุดห้าหน่วยที่สูงกว่าร้อยละ 50-60 มีแนวโน้มที่จะเป็นตลาดผู้ขายน้อยราย

ในการวัดอัตราการกระจุกตัวแบบนี้มีข้อเสียคือ

- (1.1) บอกถึงการกระจุกตัวของหน่วยผลิตเพียงบางหน่วยแต่ไม่ได้บอกถึงพฤติกรรมบางอย่างของหน่วยผลิตในตลาด
- (1.2) ไม่ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับขนาดโดยเปรียบเทียบ(relative size)และตำแหน่งของหน่วยผลิตในกลุ่ม
- (1.3) ไม่ได้บอกถึงการเปลี่ยนตำแหน่งของหน่วยผลิตในตลาดและไม่ได้อธิบายถึงการกระจายของจำนวนและขนาดทั้งหมดของหน่วยผลิตในตลาดนั้นๆ แต่บอกเพียงบางส่วนเท่านั้น
- (1.4) ไม่ได้คำนึงถึงหน่วยผลิตรายใหม่ที่อาจจะเข้ามาแข่งขัน และศักยภาพของหน่วยผลิตเดิมที่มีอยู่
- (1.5) ไม่ได้คำนึงถึงปัจจัยทางภูมิภาค และบทบาทสินค้าเข้าสินค้าออก

(2) Herfindahl Summary Index (H)

เป็นการวัดการกระจุกตัวโดยรวมของตลาด

$$H = \sum_{i=1}^n (Y_i / Y)^2$$

Y_i คือ มูลค่าสินทรัพย์ (หรือเงินให้สินเชื่อ หรือปริมาณเงินฝาก) ที่แต่ละหน่วยผลิตถือ

ครอง

Y คือ มูลค่าสินทรัพย์ (หรือเงินให้สินเชื่อ หรือปริมาณเงินฝาก) ทั้งหมดในตลาด

ค่า H จะอยู่ระหว่าง 1 และ $1/n$ นั่นคือ $1 \leq H \leq 1/n$ ในกรณีที่มีหน่วยผลิตเพียงหน่วยเดียวในตลาด ค่า H จะเท่ากับ 1 ซึ่งหมายถึงตลาดแบบผูกขาด แต่ถ้าหน่วยผลิตทุกรายในตลาดมีขนาดการถือครองเท่ากัน ค่า H จะเท่ากับ $1/n$

ดัชนีเฮอริฟินดาห์ล (H) Index มีข้อได้เปรียบเหนือค่าอัตราการกระจุกตัวตรงที่ว่าดัชนีเฮอริฟินดาห์ล ได้นำข้อมูลของหน่วยธุรกิจในอุตสาหกรรมมาใช้ในการคำนวณหาค่าดัชนี

ไม่ใช่เลือกเพียง 4 8 หรือ 12 หน่วยที่ใหญ่ที่สุดเหมือนกรณีของการหาอัตราการกระจุกตัว นอกจากนี้จากการยกกำลังสองส่วนแบ่งตลาดของแต่ละหน่วยธุรกิจเท่ากับว่าดัชนีเฮอร์ฟินดาห์ล ได้ให้น้ำหนักกับหน่วยธุรกิจขนาดใหญ่ในอุตสาหกรรมมากกว่าหน่วยธุรกิจขนาดเล็กทำให้ได้ค่าดัชนีที่เหมาะสมแต่อย่างไรก็ตามเมื่อมีการพิจารณาถึงการกระจุกตัวของหน่วยธุรกิจในอุตสาหกรรมหนึ่งๆ อัตราการกระจุกตัวก็ยังเป็นที่นิยมใช้กันอยู่

1.5.2 ศึกษาในเชิงคุณภาพ (Descriptive Analysis)

เป็นการศึกษาในส่วนของพฤติกรรมการแข่งขันของธนาคารพาณิชย์โดยรวม ว่ามีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร โดยเปรียบเทียบพฤติกรรมของธนาคารพาณิชย์ในช่วง ปี 2540 – 2550 กับพฤติกรรมการแข่งขันของธนาคารพาณิชย์ในช่วงก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจปี 2537 ทั้งด้านราคาและด้านที่ไม่ใช่ราคา รวมถึงศึกษาพฤติกรรมการแข่งขันของธนาคารพาณิชย์ หลังมีการเปลี่ยนแปลงในสัดส่วนของการเป็นเจ้าของ (Composition Ownership) เฉพาะธนาคารพาณิชย์ที่ยังคงดำเนินกิจการอยู่ในปี 2550 โดยพิจารณาพฤติกรรมการแข่งขันของธนาคารพาณิชย์จากผลการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ (Performance)) โดยเปรียบเทียบใน 2 ช่วงเวลาคือ ในช่วงก่อน และหลังมีการเปลี่ยนแปลงในสัดส่วนของความเป็นเจ้าของ ตามหัวข้อ ดังนี้

- (1) การแข่งขันด้านราคา
 - (1.1) อัตราดอกเบี้ย
 - (1.2) รายได้และค่าธรรมเนียม
- (2) การแข่งขันด้านที่ไม่ใช่ด้านราคา
 - (2.1) ความหลากหลายของผลิตภัณฑ์
 - (2.2) กลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์
 - (2.3) การสร้างภาพลักษณ์องค์กร
 - (2.4) การเพิ่มช่องทางการบริการทางการเงิน
- (3) ผลการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์หลังมีการเปลี่ยนแปลงในสัดส่วนของความเป็นเจ้าของ
 - (3.1) ความสามารถในการทำกำไร (Profitability Ratio)
 - (3.2) สัดส่วนและแหล่งที่มาของรายได้
 - (3.3) การเข้าถึงบริการทางการเงิน

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาในครั้งนี้ผู้ศึกษาคาดว่าจะได้รับประโยชน์ ดังนี้

1.6.1 ทำให้ทราบและเข้าใจถึงภาพรวมของโครงสร้างตลาด และพฤติกรรมการแข่งขันของธนาคารพาณิชย์ ในช่วงปี2540-2550 และในช่วงก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ (ปี2537) รวมถึงระดับการผูกขาดในด้านของการระดมเงินฝาก สินเชื่อ และสินทรัพย์ของธนาคารพาณิชย์

1.6.2 ทำให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของธนาคารพาณิชย์ในช่วงหลังวิกฤตเศรษฐกิจในปี2540-2550

1.6.3 ทำให้ทราบถึงพฤติกรรมการแข่งขันของธนาคารพาณิชย์หลังมีการเปลี่ยนแปลงในสัดส่วนของการเป็นเจ้าของ(Composition Ownership)

1.6.4 เพื่อเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานของรัฐบาล โดยจะทำให้สามารถกำหนดนโยบายที่เหมาะสมและสอดคล้องกับธนาคารพาณิชย์ รวมถึงเป็นประโยชน์ต่อนักการเงิน นักการธนาคาร และบุคคลทั่วไปที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างตลาดธนาคารพาณิชย์เพื่อไว้เป็นแหล่งข้อมูลสำหรับการศึกษาในอนาคต ต่อไป

1.7 องค์ประกอบของงานวิจัย

งานวิจัยเรื่อง "โครงสร้างตลาดและพฤติกรรมการแข่งขันของธนาคารพาณิชย์หลังมีการเปลี่ยนแปลงในสัดส่วนของความเป็นเจ้าของ(Composition Ownership) "สามารถแบ่งองค์ประกอบของงานวิจัยได้ ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ

อธิบายถึงที่มาและความสำคัญของปัญหาที่ทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจในการศึกษาวัตถุประสงค์ของการศึกษา ขอบเขตของการศึกษา วิธีการศึกษา ข้อมูลและแหล่งข้อมูล รวมถึงประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัยในครั้งนี้

บทที่ 2 ทฤษฎี และงานศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กล่าวถึงกรอบทฤษฎีที่ใช้เป็นแนวทางในการศึกษา รวมถึงงานวิจัยในอดีตที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งกรอบการวิเคราะห์

บทที่ 3 โครงสร้างตลาดธนาคารพาณิชย์

อธิบายถึงภาพรวมของธนาคารพาณิชย์ในช่วงก่อนวิกฤตเศรษฐกิจและหลังวิกฤตเศรษฐกิจ ลำดับเหตุการณ์ที่สำคัญ และการปรับตัวของธนาคารพาณิชย์ช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงในสัดส่วนของความเป็นเจ้าของ โดยจะศึกษาโครงสร้างตลาดธนาคารพาณิชย์ ปี 2540-2550 และวัดระดับการผูกขาดของธนาคารพาณิชย์ จากอัตราการกระจุกตัวของเงินฝาก เงินให้สินเชื่อ สินทรัพย์ และเปรียบเทียบผลการศึกษากับโครงสร้างตลาดของธนาคารพาณิชย์ในช่วงก่อนวิกฤตเศรษฐกิจปี 2537

บทที่ 4 พฤติกรรมการแข่งขันของธนาคารพาณิชย์

อธิบายถึงพฤติกรรมการแข่งขันโดยรวมของธนาคารพาณิชย์ปี 2540 – 2550 ด้านเงินฝาก เงินให้สินเชื่อ ฯลฯ โดยเปรียบเทียบกับช่วงก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจปี 2537 ทั้งการแข่งขันด้านราคาและการแข่งขันด้านที่ไม่ใช้ราคา เช่น อัตราดอกเบี้ย ค่าธรรมเนียม การขยายตัวของธนาคารพาณิชย์ ความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ การสร้างภาพลักษณ์องค์กร การเพิ่มช่องทางการบริการทางการเงิน เป็นต้น และอธิบายถึงพฤติกรรมการแข่งขันของธนาคารพาณิชย์หลังมีการเปลี่ยนแปลงในสัดส่วนของการเป็นเจ้าของ โดยพิจารณาจากผลการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ (Performance) เช่น ความสามารถในการทำกำไร สัดส่วนและแหล่งที่มาของรายได้ การเข้าถึงบริการทางการเงิน เป็นต้น

บทที่ 5 บทสรุป ปัญหา และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา รวมทั้งปัญหา ข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคในการศึกษา และข้อเสนอแนะในการศึกษาต่อไป